

Akademický slovník současné češtiny*

Z přípravy Akademického slovníku současné češtiny

The Academic Dictionary of Contemporary Czech

The aim of the article is to present the Academic Dictionary of Contemporary Czech (*Akademický slovník současné češtiny*). It is a new monolingual dictionary of contemporary Czech work on which has been in progress since 2012 at the Institute of the Czech Language of the Academy of Sciences of the CR. The Academic Dictionary of Contemporary Czech is a medium-sized dictionary with an anticipated total of 120,000–150,000 lexical units. Its objective is to document the widespread vocabulary of contemporary Czech. The article deals with dictionary-making principles concerning both its macrostructure and microstructure.

Key words: dictionary-making principles, lexicography, dictionary macrostructure, dictionary microstructure, monolingual dictionary

Klíčová slova: koncepce slovníku, lexikografie, makrostruktura slovníku, mikrostruktura slovníku, výkladový slovník

0 Úvodem

V oddělení současné lexikologie a lexikografie Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., vzniká od začátku roku 2012 nový všeobecný výkladový slovník s názvem *Akademický slovník současné češtiny* (ASSČ). Navazuje na tradici všeobecných výkladových slovníků vytvořených v ÚJČ v průběhu 20. století, tj. na *Příruční slovník jazyka českého* (PSJČ, 1935–1957), *Slovník spisovného jazyka českého* (SSJČ, 1960–1971) a jednosvazkový *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (SSČ, 1. vydání 1978; 2., opravené a doplněné vydání 1994; 3., opravené vydání 2003).¹ Při přípravě nového slovníku a při stanovení jeho

* Příspěvek vznikl v rámci grantového projektu programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI) *Nová cesta k modernímu jednojazyčnému výkladovému slovníku současné češtiny* (DF13P01OVV011).

¹ PSJČ, SSJČ a SSČ náležejí k vědecky koncipovaným výkladovým slovníkům. PSJČ je deskriptivní slovník velkého rozsahu (devítisvazkový, cca 250 000 hesel), popisuje českou slovní zásobu od r. 1880, nevyužívá hnízdování, exemplifikace je založena na citátových dokladech. SSJČ představuje slovník středního rozsahu (1. vydání čtyřsvazkové, 2., nezměněné vydání osmismyslivo, 192 908 hesel), zachycuje tehdejší spisovnou lexikální normu, ale rozsahem hesláře ji zároveň přesahuje (zařazováním slov zastaralých, řídkých ap.). SSJČ popisuje slovní zásobu soudobé češtiny (přibližně od 30. let 20. st., výběrově od r. 1880), využívá hnízdování a k exemplifikaci zejména minimální typické kontexty. SSČ je slovník menšího rozsahu (2. vyd. 45 366 hesel) a je zaměřen

koncepce lze tedy vycházet z předcházejících výkladových slovníků, avšak mnohé aspekty, týkající se makrostruktury i mikrostruktury slovníku, materiálových zdrojů, způsobů lexikografické práce (viz dále), je vzhledem k vývoji v oblasti lexikografie a lingvistiky vůbec třeba řešit nově nebo odlišně.²

Cílem tohoto příspěvku je stručně představit nové slovníkové dílo a seznámit odbornou i širší veřejnost s jeho základními koncepčními zásadami.

1 Základní charakteristika slovníku

1.1 Rozsah

Plánovaný rozsah ASSČ je 120–150 tisíc hesel. V linii dosavadních všeobecných výkladových slovníků češtiny je možné ho charakterizovat jako slovník středního rozsahu.³

1.2 Cíl

Cílem slovníku je popsat slovní zásobu současné češtiny⁴, užívanou ve veřejné oficiální a polooficiální komunikaci i v komunikaci běžné (tj. neveřejné, neoficiální). Důraz je kladen na lexikální jednotky, které jsou ve výše uvedených komunikačních sférách běžně rozšířené. Odborné, profesní, slangové výrazy jsou uváděny výběrově (viz dále).

1.3 Uživatel

Předpokládaným uživatelem slovníku je středoškolsky vzdělaný rodilý mluvčí. Slovník však může sloužit i jako příručka pro zájemce o češtinu jako cizí jazyk.

na nejširší vrstvy uživatelů. Má normativní charakter, popisuje centrální slovní zásobu současné češtiny (zejména od r. 1945) s přesahem k slovům různě příznakovým. Exemplifikace je velmi omezená a využívají se minimální typické kontexty. – K historii a charakteristice novodobé české lexikografie viz zejména podrobnou studii Z. Hladké (2007) a společnou studii Z. Hladké a O. Martinové (2008).

² Příspěvek vychází z Koncepčních zásad a zpracovatelského manuálu Akademického slovníku současné češtiny, interních materiálů vytvářených členy autorského a koncepčního týmu v letech 2012–2015. Kromě toho řada koncepčních aspektů již byla popsána a řešena v člácích a dílčích studiích týchž autorů (viz dále). Příprava nového výkladového slovníku podněcuje výzkum i v dalších jazykovědných disciplínách (Homoláč – Mrázková, 2014; Štěpánová, 2013, 2014).

³ Vymezení typu slovníku podle rozsahu kolísá, k tomu srov. Filipec (1995, s. 18), pro překladové slovníky Čermák (1995, s. 233). Pro vymezení v tomto textu vycházíme z tradičního usouvztahování SŠJČ, jehož rozsahu má vznikající slovník nejbliže, s charakteristikou „slovník středního typu“, srov. např. Hladká (2007, s. 191).

⁴ Současnou češtinu vymezujeme v souladu s A. Jedličkou (1965, 1969) jako jazyk tří žijících generací. K pojmu současný jazyk, současná čeština srov. též Hausenblas (1968), EŠČ (s. 89–90; autorem hesla je D. Šlosar).

1.4 Publikování

Připravovaný slovník bude postupně a průběžně publikován v elektronické podobě na internetu. V tomto publikačním prostředí mají slovníková hesla specifické zobrazení, těžící z rozsahových možností virtuálního prostoru, které jsou v zásadě neomezené, z možnosti hypertextového provázání a jednoduchého pohybu po slovníku díky proodkazování.⁵ Zároveň se v návaznosti na lexikografickou tradici připravuje knižní slovníkový výstup, s prostorově úspornou, koncizní grafickou podobou hesel.⁶ Obsahově si oba výstupy odpovídají, liší se jen v uspořádání údajů a ve využití možností webového prostředí.

1.5 Materiálová základna

Na rozdíl od předcházejících akademických výkladových slovníků nevychází připravovaný slovník z cílené excerptce, ale především z korpusových zdrojů ÚČNK. Primární materiálovou základnou je synchronní korpus psaných textů SYN o rozsahu 2,2 miliardy slov, přihlíží se k materiálu obsaženému v korpusech řady ORAL. Dále se čerpá z elektronického archivu společnosti Newton Media, a. s. (archivu celostátních i regionálních tištěných periodik a přepisů publicistických pořadů z televize a rozhlasu), v nezbytných případech se dohledává na internetu. Dalšími materiálovými zdroji jsou databáze ÚJČ: 1) neologická excerptní databáze (zaměřená na nové lexikální jevy), 2) databáze odborné slovní zásoby, 3) přípravná lexikální databáze Pralex⁷. K dispozici je také (digitalizovaný) lístkový novočeský lexikální archiv vytvářený v letech 1911–1991.

⁵ Dodejme, že ve webovém rozhraní budou hesla ASSČ propojena s elektronickou podobou *Příručního slovníku jazyka českého* (<http://psjc.ujc.cas.cz>) a *Slovníku spisovného jazyka českého* (<http://ssjc.ujc.cas.cz>); později se plánuje i propojení se *Slovníkem spisovné češtiny pro školu a veřejnost* a s *Novým akademickým slovníkem cizích slov*.

⁶ Pro slovníková hesla a jejich úryvky použité v tomto článku byla zvolena podoba tištěného výstupu. Jde o ilustrativní příklady z rukopisu ASSČ, podoba hesel tedy není definitivní. Při uvádění příkladů v článku využíváme grafické zobrazení, které se blíží zobrazení ve slovníku. Pro tištěný slovníkový výstup se vedle černé barvy předpokládá využití odstínu červené (jak pro lemmata samostatných heslářových položek, tak pro lemmata lexikálních jednotek zpracovaných uvnitř heslového odstavce).

⁷ Databáze Pralex (databáze slov, slovních tvarů a slovních spojení), zaměřená na popis lexikální, sémantické a syntaktické spojitelnosti heslových slov, vznikla v oddělení současné lexikologie a lexikografie v letech 2005–2011 v rámci výzkumného záměru *Vytvoření databáze lexikální zásoby českého jazyka počátku 21. století* (AV0Z90610521). Pro zápis a zpracování dat byl ve spolupráci s Centrem zpracování přirozeného jazyka FI MU v Brně vyvinut lexikografický software Pralex. K vývoji Pralexu/Pralexu viz Světlá (2012; tam odkazy na další literaturu); Horák – Rambousek (2013).

2 Makrostruktura

2.1 Stavba hesláře

Slovník se skládá z hlavního hesláře (v převážné většině jde o hesla apelativní povahy) a tzv. seznamů (seznamů proprií⁸ a seznamu zkratk). Tyto části se liší ve způsobu zpracování.

Hlavní heslář slovníku tvoří hesla a) jednoslovná, b) některé výrazy víceslovné povahy – víceslovné přejímky a citátové výrazy (např. **bungee jumping**, **curriculum vitae**; **ad absurdum**, **conditio sine qua non**)⁹ a c) některé lexikální morfémy s plným nebo oslabeným lexikálním významem, domácího i cizího původu, uplatňující se při sériovém tvoření jako první nebo koncová část¹⁰ (např. **bio-**, **mono-**, **mega-**; **jedno-**, **celo-**, **vele-**; **-fil**, **-filie**, **-log**, **-logie**; **-mil**, **-mílec**). Zařazení lexikálních morfémů do hesláře umožňuje popsat jejich význam, který pak vnášejí do (složených) slov; do hesláře slovníku se totiž tato slova dostávají nutně jen v určitém výběru. Jako heslářové položky se nezpracovávají prefixy ani sufixy, resp. žádné morfémy afixálního charakteru.¹¹ Ve výběru jsou v hlavním hesláři podány d) některé (od původu) zkratky apelativní povahy, které se zapojily do lexikálního systému jazyka a jejichž pojmenovací funkci již nelze považovat za sekundární, např. **AIDS**, **CD**, **DVD**, **DNA**, **DJ**, a dále morfologicky a slovtvorně zformovaná zkratková slova (např. **aids**, **dýdžej**; **céděčko**).

Zvláštním typem jsou e) heslová slova, která mají jen formálně řadicí funkci, protože v současné slovní zásobě se vyskytují pouze jako součást víceslovných lexikálních jednotek. Jde i o ustrnulé tvary, např. **bycha**, **belu**, **duhu**, **holičkách**, u nichž se předpokládáný reprezentativní tvar nerekonstruuje a neuvádí se jeho slovnědruhovú charakteristika, např. **bycha** jen ve fraz. *pozdě bycha honit*.¹²

Důležitou součástí hesláře jsou f) odkazová hesla, která pomáhají uživateli lépe se orientovat ve slovníku. Jde o odkazy na abecedně vzdálené varianty

⁸ Výjimečně se propria zařazují i do hlavního hesláře, zejména kvůli polysémií struktuře (**Ame-rika**) nebo jako řadicí hesla pro víceslovné jednotky (**Adam** – (*koupat se*) **na Adama**, *začít / začínat od Adama*). Víceslovná propria se mohou stát součástí heslového odstavce jednoslovného apelativního hesla (např. **Dálný východ** u **dálný**, **východ**).

⁹ Většina víceslovných lexikálních jednotek není součástí hlavního hesláře; zpracovávají se v rámci jednoslovného hesla – komponentu (viz dále).

¹⁰ Pro všeobecný výkladový slovník si neklademe za cíl detailně rozlišovat rozdíly ve funkční a sémantické povaze slovtvorných komponentů. Proto se v ASSČ všechny komponenty s významem více nebo méně oslabeným označují jako „části slova“.

¹¹ Srov. přístup k zpracování lexikálních morfémů v SSSČ a SSČ. SSSČ zpracovává jako heslářové položky části složenin (pravidelněji jen ty, které stojí na počátku slova) a z afixů jen předpony. V SSČ jsou domácí i přejaté předpony a přípony zpracovány ve speciální příloze. Části (složených) slov jsou zpracovány dvojím způsobem – první (přední) části jsou podány v hlavním hesláři; koncové části jsou podány ve speciální příloze.

¹² Srov. zpracování v SSČ: ***bych**, -a m *pozdě bycha honit* (...).

(**džez** → **jazz**), na základové slovo přihnízdované derivované lexikální jednotky, která by při samostatném zpracování byla abecedně vzdálená od svého základového slova (**bouček** → **buk**), na reprezentativní podobu některých morfologických tvarů, které běžný uživatel obtížně identifikuje, resp. není si vědom jejich lexikální totožnosti (např. **dvě** → **dva**; **jsem** → **být**) a také na komponenty některých spojení slov, jejichž víceslovnost nemusí být běžnému uživateli vždy známá (**dvě stě** → **dva**).

Makrostrukturu slovníku ovlivňuje také lexikografická technika hnízdování – spojování hesel do heslových odstavců. V ASSČ se využívá méně než v SSSJČ nebo SSČ; formou hnízdování se zpracovávají jen některé lexikální typy – přechýlené názvy (*badatelka* ← *badatel*), zdrobněliny (*bambulka* ← *bambule*) a opakovací slovesa (frekventativa, někdy též iterativa)¹³ (*balívat* ← *balit*), a to ty, u nichž se významová struktura derivátu neliší od základového slova. Jako samostatná hesla se naopak zpracovávají vztahová adjektiva, deadjektivní příslovce, názvy vlastností, tedy deriváty, které se podávaly v SSSJČ a SSČ jako hnízdované jednotky v rámci heslového odstavce základového slova.¹⁴

2.2 Výběr heslových slov (a jejich významů)

Heslář ASSČ je vystavěn na jiném základě než v dřívějších slovnících.^{15,16} Nevychází se z lístkové excerpce ani není heslář vytvářen přímo na základě předcházejícího slovníku. Základem pro jeho sestavení je soubor tří vyvážených korpusů SYN2000, SYN2005 a SYN2010. Heslář vzniká postupně, po jednotlivých písmenech a jeho tvorba je vícefázová. Z uvedených korpusů se generují apelativní jednotky s frekvencí 5 a vyšší a po odstranění lemmatizačních chyb je tzv. hrubý heslář vyhodnocován zpracovateli slovníkových hesel. Uplatňuje se při tom kombinace frekvenčního kritéria a kritéria rozšíření v úzu (tj. zařazují se jen všeobecně rozšířené lexikální jednotky) a přihlíží se i k dalším zdrojům (viz výše), nejen ke korpusovému materiálu.

¹³ Terminologie je v tomto úseku slovesné morfologie rozkolísaná, srov. hesla Způsob slovesného děje (s. 567–569), Iterativnost (s. 188–189), Determinovanost (s. 109) v ESC – autorem těchto hesel je N. Nübler; dále srov. *Mluvnice češtiny I* (1986, s. 419–421). Máme zde na mysli slovesa, která vyjadřují opakovanost děje a tvoří se zpravidla připojováním speciálního sufixu k slovesnému základu nedokonavého vidu vyjadřujícímu nedeterminovaný děj (např. *bádat* – *bádávat*, *chodit* – *chodívat*, *číst* – *čítat* – *čítávat*; nikoli tedy *jít* – *chodit*, *běžet* – *běhat* ap.).

¹⁴ Formálně se tak navazuje na PSJČ, kde se rovněž nevyužívalo hnízdování. – V případě SSSJČ se hnízdovala adjektiva k slovům přejatým, adjektiva k slovům domácím se zpracovávala v podobě samostatných hesel (SSJČ, s. XVI).

¹⁵ Heslář PSJČ se opíral o rozsáhlou a promyšlenou excerpce s objemem 5 milionů záznamů. Heslář SSSJČ vycházel z hesláře slovníku předcházejícího, tj. PSJČ, a z vlastní – navazující – excerpce. Obdobně jednosvazkový SSČ vycházel z hesláře SSSJČ a vlastní excerpce.

¹⁶ Srov. také Michalec (2014).

Limitovaný výběr se uplatňuje zejména u komunikačně a stylisticky vymezených lexikálních jednotek. Z terminologických jednotek se nezařazují termíny úzce specializované. V omezeném rozsahu se zařazují jednotky užívané v profesní a zájmové komunikaci (**antukář** sport. profes.; **bagr 2.** sport. slang. (v odbíjené), **3.** tramp., voj. slang. ‚lžíce‘; **piko** nark. slang. ‚pervitin‘), a to tehdy, pokud se užívají také mimo své profesní, zájmové prostředí. Z nářečních výrazů se uvádějí ty, které mají širší územní platnost anebo se užívají i mimo nářečí (**dědina**, **cmunda**, **frgál**).

Limitovaný výběr platí také pro jednotky s velmi omezenou dobou užívání, pro slova efeménní¹⁷. Typicky jde o lexémy spjaté s názvy politických stran, se jmény politiků ap., např. *véčkař* ‚člen, příznivec politické strany Věci veřejné‘, *klausismus* ‚politika v duchu ekonomických a politických názorů V. Klause‘. Tyto jednotky se do hesláře nezařazují.

Hrubý heslář se naopak rozšiřuje na základě slovotvorných vztahů (doplňují se členy slovotvorných hnízd) a na základě kohyponymických, synonymických a antonymických vztahů (doplňují se členy lexikálněsémantických tříd ap.). Zároveň se při doplňování přihlíží k heslářům slovníků dosavadních, zvláště SSČ. V případě kompletování slovotvorných hnízd zpracovatel doplňuje derivované jednotky i tehdy, když je jejich frekvence nízká (nižší než 5 v SYN), podmínkou je ovšem jejich lexikalizace a uzualizace.

2.3 Seznamy

V tzv. seznamech se podávají 1) vybrané skupiny proprií – a) zeměpisná jména, b) křestní jména, c) jména mytologických, biblických a pohádkových postav, 2) nejužívanější textové (grafické) zkratky, iniciálové zkratky (včetně vybraných iniciálových zkratk vlastních názvů) a značky.¹⁸ Hesla obsažená v seznamech jsou pojata jako hesla zvláštního typu, oproti heslům zařazeným v hlavním hesláři jsou opatřena jen stručným výkladem a neuvádí se exemplifikace, srov. podobný přístup v SSČ.

3 Mikrostruktura

Heslo v připravovaném slovníku se skládá z následujících částí: lemma (včetně variant), označení homonymie, výslovnost, původ lexikální jednotky,

¹⁷ Jde o slova, která jsou pro určité období velmi významná, avšak v jazykovém společenství fungují pouze krátkodobě, jejich užívání rychle pomíjí. K. Buzásová (2008) efeménní slova nazývá slovy s krátkou kariérou.

¹⁸ ASSČ zde navazuje na řešení v SSČ, v němž se uvádějí tyto seznamy: Zkratky a značky (SSČ, 2., uprav. vydání, 1994, s. 597–603), Rodná (křestní) jména (ibid., s. 603–610), Příjmení (ibid., s. 610–624), Zeměpisná jména (ibid., s. 624–640).

gramatická charakteristika (slovnědruhový údaj, tvaroslovné údaje, valence), stylistická charakteristika, obor/oblast užití, výklad významu, synonymum, antonymum, exemplifikace, poznámka (např. rozšiřující etymologická informace)¹⁹, přihnízdované deriváty a odkazy na (sémanticky, gramaticky) souvztažná hesla. Viz schémata s ukázkovými hesly na konci článku.

3.1 Heslové slovo a varianty

Lemma (heslové slovo) se podává včetně jeho variant. Varianty chápeme jako jednotky významově identické, avšak formálně částečně odlišné. Vedle grafických (pravopisných) variant (např. **banjo, bendžo; bypass, by-pass; babyboom, baby boom; balkon, balkón; archiv, archív; benzin, benzín; bakterie, baktérie**; slova zakončená na *-ismus, -izmus*), hláskových (**bába, baba; bahýnko, bahénko; brýle, brejle; bez, beze**) a morfologických variant (**afta** ž., **aft** m. neživ.; **baroko** s., **barok** m. neživ.; **bydlet, bydlit** ned.) se jako varianty lemmatu podávají i některé formy slovtvorné (pravidelněji jde např. o vztahová adjektiva – **adhezní, adhezivní**, zdrobněliny – **bedýnka, bednička**, přechýlené názvy – **cvičenka, cvičenkyně** a některé další).

V relativně širokém rozsahu se zachycuje variantnost citoslovcí, která mají, pokud jde o počet variant lemmatu, mezi slovními druhy vedoucí postavení. Registrují se frekventované, uzualizované varianty založené na reduplikaci fonémů i morfémů, na hláskových obměnách kvantitativních i kvalitativních, na odděleném/souvislém psaní, např. **čiči, čičí, čičiči, čičičí; br, brr, brrr; baf, baf baf; hupky dupky, šupky dupky; abrakadabra, abrika dabra, abrika-dabraka, abrika dabraka**.

3.2 Homonymie

Pokud jde o otázku formální totožnosti slova, je třeba stanovit zásady k rozlišení homonymie a polysémie.²⁰ Jako samostatná hesla se zpracovávají

1) lexikální homonyma:

- a) s rozdílným etymologickým původem – **servis I, II, III**;
- b) s rozdílným slovtvorným původem, tj. z různých slovních základů, např. **čistička I** ž. přechýl. k čistič m. živ., **čistička II** ž. ‚zařízení‘, k čistit; **sazečka I** ‚cibule‘, k sázet; **sazečka II** přechýl. k sazeč m. živ., nebo ze stejných slovních

¹⁹ K využití poznámky srov. např. *Oxford Dictionary of English* (Soanes – Stevenson, 2005), v české lexikografii slovníky *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů I, 2* (Martincová a kol., 1998, 2004; dále SN1, SN2).

²⁰ K možností zpracování homonymie srov. Filipec (1995, s. 24).

základů utvořená připojením homonymních slovtvorných formantů, např. **čistič I** m. živ., **čistič II** m. než.;

- c) na základě ztráty významové souvislosti, tj. po rozpadu polysémie, např. **jeřáb I** ‚pták‘, **jeřáb II** ‚stroj‘²¹;

2) slovnědruhovú homonyma (**bílý I** příd., **bílý II** m. živ.).

3.3 Gramatická charakteristika

Oproti předchozím výkladovým slovníkům češtiny se v ASSČ podrobněji uvádějí gramatické údaje. Vychází se tím vstříc uživatelům, kteří ve slovníku tento druh informací očekávají.

Soubor morfoloických údajů v substantivních heslech zahrnuje vedle morfoloicky opěrného tvaru 2. sg. zejména dubletní tvary a tvary, při jejichž užívání mohou uživatelé váhat. Systematicky se uvádí např. 6. sg. maskulin vzoru „hrad“ a neuter vzoru „město“ (*autobuse, autobusu; divadle, divadlu; bankomatu*); 1. pl. maskulin životných (*akrobaté, akrobati; daňci, daňkové*); 2. pl. u některých substantiv vzoru „žena“ a „město“ kvůli vkladnému *-e-* (např. *aerolinek*; ale *bank*), 5. sg. maskulin životných vzoru „soudce“ (*dopravce*) a vedle toho také maskulin životných vzoru „muž“ zakončených na *-ec* (*dělostřelce*). U maskulin a neuter zakončených na tvrdou souhlásku se uvádí 6. pl. tam, kde se místo koncovky *-ech* užívá koncovka *-ích*, popřípadě *-ách* (*kolezích; domečkích, domečkách; břichách*).

U sloves se pravidelně uvádí tvar 3. sg. přít. času oznam. způsobu, 2. sg. imp., tvar činného přičestí, tvar trpného přičestí, verbální substantivum²², např. *balí, bal, balil, balen, balení*. Tento (úplný) výčet tvarů se však uvádí jen v případě, že gramatická povaha slovesa připouští jejich tvoření (například u většiny bez-

²¹ Vedle toho ještě **jeřáb III** ‚strom‘ – s rozdílným etymologickým původem.

²² V otázce gramatické/lexikální povahy verbálních substantiv (a také adjektivizovaných přechodníků a přičestí) nepanuje v (české) lingvistice shoda, srov. stručné shrnutí a další literaturu v EŠC v heslech *Názvy dějů* (s. 279–280; autorkou hesla je Z. Rusínová), *Participium* (s. 311–312; autory hesla jsou P. Karlík a R. Večerka), *Adjektivum deverbální* (s. 24; autorkou hesla je Z. Rusínová). V ASSČ se verbální substantiva (a také adjektivizované přechodníky a přičestí) zpracovávají následujícím způsobem:

a) v slovesných heslových odstavcích, pokud je jejich užívání pro dané sloveso, resp. pro jeho význam, typické. Pilotní sonda totiž ukázala, že široká slovtvorná potencialita verbálních substantiv a adjektivizovaných přechodníků a přičestí není vždy potvrzena běžným, širokým užíváním;

b) jako samostatná hesla, pokud mají navíc výrazný sémantický rys (rysy) oproti významu dějovému, např. *balení, čtení; balený [voda], obalovaný [řízek], dostačující [opatření]*.

Pro ASSČ se zvažovalo i podávání všech verbálních substantiv a adjektivizovaných přičestí jako samostatných hesel, pilotní zpracování části z nich (k předponovým slovesům od slovesných základů začínajících písmenem *b*) však potvrdilo časovou, pracovní i teoretickou náročnost takového úkolu.

předmětových sloves není možno uvádět tvar trpného přičestí). Soubor tvarů se naopak rozšiřuje např. v případech sloves vzorů „mazat“, „krýt“ a „kupovat“ o 1. sg. a 3. pl. přít. času oznam. způsobu. Podobně se u sloves podle vzoru „tisknout“, v případě, že se kmen činného přičestí v mužském rodě morfematically neshoduje s kmenem přičestí v ženském a středním rodě, uvádí i činné přičestí v rodě ženském – *bouchl, bouchnul, bouchla*.

U adjektiv, jejichž význam to připouští, se uvádí tvar komparativu (**bedlivý** – *bedlivější*). Údaj o stupňování je umístěn v záhlaví heslového odstavce, pokud se týká všech významů adjektiva, nebo u příslušného významu, pokud se vztahuje jen k němu, např. **běhavý** příd. **1.** (2. st. -vější) sport. profes., publ. ‚schopný rychle a vytrvale běhat • vyznačující se tím‘ **2.** ‚(o ptácích) využívající k pohybu pouze nohy, nelétavý‘. Stejná zásada platí i pro lexikalizované kvalifikační významy původně vztahového adjektiva – tvar 2. stupně se pak uvádí u daného významu, např. **barbarský** příd. **1.** ‚vztahující se k barbarům 1 (příslušníkům národů žijících mimo hranice antického světa)‘ **2.** (2. st. -rštější) ‚nekulturní, hrubý, surový‘. Stupňované tvary se uvádějí také u příslovcí (**bedlivě** – *bedlivěji*).

Výčet morfologických tvarů v heslovém záhlaví u jmen i u sloves se řídí sémantikou dané lexikální jednotky. Například se neuvádí tvar 2. pl. u abstraktních substantiv, srov. **estetično** (**estetičen*). U sloves se uvádí tvar imperativu v záporné podobě, pokud taková forma v úzu naprosto převažuje, např. u sloves s významem nezáměrného děje (např. (*ne*)*zraň se*). Přičestí činné se uvádí v odůvodněných případech v ženském rodě (např. *otěhotněla*).

Při uvádění morfologických tvarů se využívá zkracování (tj. zpravidla se tvary nevypisují celé), ale upouští se od morfematically způsobu uvádění zakončení (koncovek) a vypisují se zakončení rozšířená. Hranici rozšířeného zakončení tvoří tzv. opěrná hláska, tj. lineárně poslední hláska, kterou má nezakladní tvar společnou s tvarem základním, srov. **badatel** -le (3., 6. j. -li, -lovi, 1. mn. -lé). Pokud by spojovník nahrazoval jen dvě hlásky, vypisují se tvary celé (viz např. **bafat** níže).

Valenční údaje²³ se systematicky uvádějí u sloves, a to pravá i levá valence (**bratříčkovat se** ned. (kdo || s kým)), výběrově také u substantiv a adjektiv (**badatel** m. živ. (v čem; o čem); **bezcitný** příd. (ke komu, k čemu; vůči komu, vůči čemu)). Sémantické upřesnění valenčních údajů se realizuje, pokud je to potřebné, v rámci výkladu významu:

bafat (3. j. bafá, bafe, rozk. bafej, čin. bafal, podst. jm. bafání) ned. expr. **4.** (kdo || na koho; ~) ‚(zprav. o psu) vydávat jednotlivě vyražené zvuky znějící jako baf, haf; syn. štěkat‘.

²³ Údaje konfrontujeme se slovníky: Svozilová – Prouzová – Jirsová (1997), Svozilová – Prouzová – Jirsová (2005), VALLEX; heslářem i rozsahem materiálové základny však ASSČ tyto slovníky daleko přesahuje.

3.4 Výklad významu

Centrem slovníkového popisu lexikální jednotky ve všeobecném výkladovém slovníku je výklad významu.²⁴ V ASSČ je plný výklad významu uveden u většiny heslových slov a také u většiny víceslovných lexikálních jednotek (podrobněji k víceslovným jednotkám níže).

Význam se určuje na základě analýzy lexikálního materiálu (v případě korpusu jde o analýzu náhodného vzorku, nebo dokonce všech konkordancí pro dané lemma, o analýzu slovních profilů – Word Sketches²⁵, případně o analýzu frekvenční distribuce), využívá se vnitrojazyková, příp. i mezijazyková konfrontace, podrobněji dále. Zpracování hesel a významů se konfrontuje s jinými domácími i zahraničními výkladovými slovníky²⁶, v případě termínů se význam ověřuje v odborných slovnících a encyklopediích a je konzultován s odborníky.

3.4.1 Základní zásady

V návaznosti na již dříve formulované lexikografické zásady²⁷ má výklad významu podávaný v ASSČ zajistit významovou ekvivalenci definovaného a definujícího, včetně slovnědruhové a funkční souměrnosti; má být lingvistický, neterminologický („laický“)²⁸ a nemetaforický; má vykládat vše neznámé, resp. méně známé (řídce se vyskytující) z hlediska známého a běžného. Samozřejmostí je analogické zpracovávání výrazů téže lexikálněsémantické skupiny.

I v dnešní době, kdy se znovu otevírá otázka vhodného přístupu k výkladu významu (připomeňme zde prototypové teorie a kognitivní lingvistiku), se v ASSČ uplatňuje strukturální pojetí výkladu významu, jmenované teorie však při zjišťování základních významových rysů poskytují významné podněty. Při podání lexikálního významu hesel se v ASSČ vychází ze základního konceptu určení druhového zařazení – genus proximum – a určení diferenčních významových prvků – differentia specifica (jak nociónálních, tak pragmatických). Za součást lexikálního významu se však považují také ty významové prvky, které sice není

²⁴ Srov. také publikované stati k výkladu významu některých sémantických skupin v ASSČ: Habrová (2014), Pernicová (2014a, 2014b), Michalec – Veselý (v tisku).

²⁵ Srov. Kilgariff – Rychlý – Smrž – Tugwell (2004).

²⁶ Jako velmi přínosná se ukazuje konfrontace výkladových postupů ASSČ s postupy v koncepčně inovativním *Slovníku současného slovenského jazyka* (A–G, 2006; H–L, 2011; M–N, pracovní verze online), srov. nové přístupy ke zpracování slovníkových hesel, jako je např. uvádění výkladu významu u derivovaných lexikálních jednotek, které se dříve (ve všeobecných výkladových slovnících jak češtiny, tak slovenštiny) hnízdovaly. Na specifickém, neologickém materiálu se některé tyto výkladové postupy využívaly již dříve v SN1, SN2.

²⁷ Filipec – Čermák (1985), Čermák – Blatná (1995), Čermák (2010), Čermák (2012), Čermáková (2013).

²⁸ V této souvislosti se někdy hovoří o „naivním obrazu světa“ – srov. *Slovník současného slovenského jazyka* (2006, s. 28).

možno hodnotit jako nutné distinktivní rysy, ale které odrážejí komplex vědomostí, jež o označované mimojazykové skutečnosti mají uživatelé jazyka na úrovni běžného poznání. V určité míře se tedy při výkladu významu připouštějí encyklopedické údaje²⁹ (srov. Kochová – Opavská – Holcová Habrová, 2014), např. **buk 1.** ‚listnatý strom s hladkou bělošedou kůrou, přímým kmenem, lesklými vejčitými listy a plody bukvicemi‘.

3.4.2 Polysémie a významové odstíny

Při členění významového odstavce se upřednostňuje vyčleňování samostatných číslovaných významů. Riziko nežádoucí atomizace významové struktury se minimalizuje aplikací lexikografických postupů, které se již tradičně využívají pro identifikaci jednotlivých významů. Pro odlišení významů polysémických lexémů lze tedy využít stanovení vztahu k odlišným denotátům, popř. k pojmům, konfrontaci s lexémy ze stejného slovotvorného hnízda, konfrontaci s lexémy ze stejného sémantického pole, konfrontaci s antonymy, synonymy, hyperonymy, hyponymy atd., dále rozdíly ve spojitelnosti (gramatické, sémantické), rozdíly v gramatické povaze (např. životnost–neživotnost, číslo, stupňovatelnost), rozdíly ve stylistické a pragmatické příznakovosti.

V rámci jednotlivých významů se mohou vyčleňovat významové odstíny. Při popisu významové struktury slova umožňují registrovat to, že hranice mezi lexikálními významy není ostrá, a také to, že není pevná ani hranice mezi významem uzualizovaným a významem v kontextu.³⁰ V ASSČ se významové odstíny (oddělené výraznou černou tečkou)³¹ využívají zejména ve výkladu vztahových adjektiv, např. **badatelský** ‚vztahující se k badateli, k bádání • složený z badatelů • určený pro badatele, pro bádání‘. Dále se uvádějí u frazémů (jejich sémantika bývá velmi vážná): **bubnovat** (...) ◊ **bubnovat na poplach** varovat před nějakým nebezpečím • upozorňovat na něco: *bojovníci proti kouření bubnují na poplach; hygienici bubnují na poplach kvůli včasnému očkování*. Vyčlenění významového odstínu se využívá také pro podchycení pravidelné sémantické derivace, pokud lexikalizace významu není zcela dokončená (**celer 2.** světle hnědá aromatická hlíza této rostliny • pokrm z ní připravený: *očistit, oloupat celer; nakrátet*

²⁹ Srov. i Filipec (1995, s. 35), kde se u encyklopedického výkladu praví: „Tento výklad se chápal z hlediska strukturálního pojetí jako nadbytečný, do výkladu měly být pojaty jen ty encyklopedické informace, které se promítly do relevantních sémů. Novější pojetí, zvláště počítačové lexikografie, však encyklopedické a situační rysy jako v širším smyslu pragmatické zdůrazňuje při konstrukci frejmů. Zvláště u konkrétních substantiv, slov označených dř., hist., obl., nář. a u termínů je encyklopedický výklad vítán...“ Dále srov. Dolník (2012). K vývoji přístupu k lexikální sémantice v českém a slovenském prostředí srov. Nagy (2013).

³⁰ Srov. např. Dolník (2003, s. 60), kde se připomíná rovněž to, že existence „významového odstínu“ není obecně přijímaným faktem.

³¹ V předcházejících slovnících byly významové odstíny oddělovány středníkem.

celer na kostičky; nastrouhaný celer zakapeme citronovou šťávou; smažený celer). Pravidelně se vyčleňování sémantických odstínů využívá také u synsémantik, kde umožňuje zejména sdružování souvisejících, velmi blízkých významů, např. **až I** spoj. **1.** podřadící časová uvozuje vedlejší větu, která vyjadřuje, kdy něco nastane: *budu ráda, až mi zmizí z očí; až budou haly postavené, nastěhují se tam investoři* • uvozuje vedlejší větu, která vyjadřuje, dokdy něco trvá: *šli, až tam došli; rozmíchaný pudinkový prášek vlijeme do horkého mléka a mícháme, až zhoustne*.

3.4.3 Typy výkladu

3.4.3.1 Základním způsobem je **v ý k l a d o p i s e m** – určuje se druhové zařazení a diferenční významové prvky, srov. zpracování názvu pečiva: **bageta** ‚úzké podlouhlé pečivo ze slaneého kynutého těsta‘; **bulka I 2.** ‚pečivo kulovitého tvaru z kynutého těsta‘.

Při **v ý k l a d u v ý z n a m u d e r i v á t ů** se navíc zohledňuje slovo-
tvorná motivace (pokud je ještě zřejmá), avšak ve prospěch postihnutí významu lexikálního. Srov. výklad významu výrazu **moučník** v SSČ (‚jídlo z mouky‘) a SSJČ (‚jídlo z mouky nebo z jiných mlýnských výrobků‘), v nichž se stále ještě nepostihují diferenční znaky v dostatečné míře, a v ASSČ **1.** ‚zprav. sladký pokrm, často z mouky, podávaný jako poslední chod oběda, večeře nebo samostatně k čaji, kávě ap.‘.

Při podávání významů u slov derivovaných od polysémních lexémů se postihuje, ke kterému z významů základového slova se význam derivátu vztahuje, a tzv. sémantickou zkratkou se význam základového slova také naznačuje, např. **bábovkový 1.** ‚určený pro přípravu, pečení bábovky I/1 (moučníku)‘.

U vztahových adjektiv a deadjektivních příslovcí se díky samostatnému zpracování³² detailněji podává jejich významová struktura. V návaznosti na to je možno ukázat jejich širokou nebo vyhraněnou spojitelnost, naznačit (ne)paralelnost významové struktury derivátu a základového slova, upozornit na paralelní motivaci ap. Ukazují to příklady zpracování vztahových adjektiv.

Adjektivum **basketbalový** má v ASSČ polysémní významovou strukturu, ačkoli jeho významy odkazují k jednovýznamovému základovému slovu. Polysémní významová struktura vyplývá z lexikalizace kvalifikačního významu, srov. **1.** vztahující se k basketbalu • určený pro basketbal, pro basketbalisty: *basketbalový tým (...)* *basketbalový míč, koš (...)* **2.** (2. st. -vější) příznačný, charakteristický pro basketbal, pro basketbalisty • takový jako u basketbalistů: *basketbalové dovednosti; mít basketbalovou postavu; publ. domácí celek byl vyspělejší, dravější a basketbalovější*.

³² Ke zpracování vztahových adjektiv v předcházejících slovnících srov. Kochová (2014).

U adjektiva **balíčkový** je polysémnní struktura dána rozdílnými významy základového slova (srov. číslo významu za základovým slovem a sémantickou zkratku v závorce): **1.** vztahující se k balíčku 1 (malému balíku) • prodáváný, jsoucí v balíčku: *balíčkové maso, balíčkový čaj, tabák (...)* **2.** vztahující se k balíčku 2 (předmětu zasílanému jako zásilka) • zabývající se přepravou balíků, určený pro přepravu balíků: *balíčková zásilka; balíčková bomba* zasláná v balíčku; *firma se zabývá dodávkovou balíčkovou službou* **3.** vztahující se k balíčku 3 (souboru opatření) • související s balíčkem: *vládní balíčkové škrty (...)* **4.** vztahující se k balíčku 4 (souboru zboží, služeb) • poskytovaný ve formě balíčku: *zřídít si balíčkový účet (...)*.

Samostatné zpracovávání deadjektivních příslovcí³³ umožňuje ukázat, že vztah k adjektivu je mnohdy jen formální a že významově odkazují k substantivu, případně k substančně podanému ději ap. Ve významové struktuře příslovce **badatelsky** se profilují významy vztahový, zařazovací a zřetelový³⁴: **1.** na základě bádání, bádáním: *badatelsky podložené argumenty; z celého sbírkového bohatství je badatelsky zpracována jen část* **2.** jako badatel (pracovním, profesním zařazením): *spisovatel je badatelsky činný v oboru egyptologie* **3.** z hlediska bádání, badatelů, po badatelské stránce: *badatelsky cenné prameny; badatelsky přínosné práce; dopisy byly po dlouhá desetiletí badatelsky téměř nedostupné.*

3.4.3.2 Vedle základního způsobu výkladu významu se využívá také o s t e n - z i v n í v ý k l a d, a to zejména u adjektiv (a derivovaných příslovcí) smyslových vjemů, u citoslovcí ap. Srov. **bílý I** příd. **1.** (2. st. bělejší) ‚mající barvu sněhu, mléka ap.; op. černý I/I‘; **bíle** přísl. **1.** (2. st. běleji) ‚v barvě sněhu, mléka ap., bílou barvou, v bílé barvě‘^{35,36}.

3.4.3.3 Formou s l o v o t v o r n é h o p o u k a z u je podán výklad významu u přihnízdovaných přechýlených názvů, zdobnělin a opakovacích sloves³⁷, a to jen tehdy, pokud se jejich významová struktura shoduje s významem základového slova, případně je oproti základovému slovu chudší, např. **bambule** **1.** měkký, kulovitý předmět, koule z vlny nebo jiných textilních vláken: *vlněná, chemlonová bambule; čepice s bambulí, bačkory s bambulemi* **2.** věc připomínající svým vzhledem bambuli 1: *velké bambule květů; můj nos byl napuchlá bambule* ► **bambulka** zdrob. k 1: *čepice s bambulkou, pantoflíčky s bambulkami.*

³³ Ke zpracování příslovcí z desubstantivních adjektiv v ASSČ podrobně Martincová (2013).

³⁴ Srov. Martincová (2013).

³⁵ K výkladu významu adjektiv vyjadřujících barvy a barevné odstíny podrobněji Lišková – Pernicová (2015).

³⁶ K výkladu příslovcí z primárních adjektiv v ASSČ podrobně Martincová (2015).

³⁷ Srov. část 2.1.

Slovotvorný poukaz se využívá také k podání čistě slovotvorného významu (v případě shody významu slovotvorného a lexikálního) u těch derivátů, které není možno přihnázovat. Srov. **balonek**, **balónek 1.** malý předmět zprav. kulovitého tvaru plněný vzduchem, heliem ap.: *nafukovací balonek*, *poutový balonek* (...) **2.** zdrob. k balon 2 (míč): *děti se třefovaly balonky do koše* (...) **3.** malý pružný předmět kulovitého tvaru: *klakson s gumovým balonkem* (...).

3.4.3.4 **V ý k l a d y s y n o n y m e m** se kvůli eliminaci výkladu kruhem a kvůli maximální autonomnosti zpracování hesla omezují na minimum, ale upřednostňují se v případě některých slov slangových, expresivních, případně nářečních, nebo v případech, kdy plný výklad působí nepřírozeně: **gamesa** poč. slang. ‚počítačová hra‘, **cigáro** kolokv. expr. ‚cigareta‘, **buzna** vulg. ‚homosexuál‘; **oř** básn. ‚kůň‘.

3.4.4 **Synonymie, antonymie**

Součástí výkladu významu lexikálních jednotek ve slovníku je uvádění synonym a antonym. Ukazuje se tím existence důležitých dílčích lexikálních systémů; registrování těchto sémantických vztahů je přínosné i při členění polysémie. Přestože ASSČ vzniká postupně a hrozí nebezpečí, že některé sémantické vztahy se vyjeví až při zpracovávání abecedně vzdálenějších úseků, není možné na jejich zjišťování rezignovat.

V heslových odstavcích se (po zkratce *syn.*) uvádějí jen synonyma neutrální, případně komunikačně shodná s heslovým slovem (např. **aluminium** – **hliník**; **brambůrky** – **chipsy**, **čipsy**; **akrobatické létání** – **letecká akrobacie**; **balkonové okno** – **francouzské okno**; **adjektivum** – **přídavné jméno**). Využívá se také uvádění jednostranné synonymie – ke komunikačně příznakovému slovu se doplňuje neutrální synonymum, a ne naopak, např. **báječný** expr. **1.** ‚mající vynikající úroveň, jakost, vlastnosti ap.; *syn.* vynikající, výborný; skvělý, úžasný, fantastický, senzační‘³⁸. U adjektiv *vynikající* a *výborný* nebude uvedeno (jako komunikačně příznakové, expresivní) synonymum *báječný*, naopak u adjektiv *skvělý*, *úžasný*, *fantastický* a *senzační* se předpokládá oboustranná synonymie.

Částečná synonymia se uvádějí ve výkladu významu (po čárce); využívají se k zjednoznačení výkladu významu a k usouvztažnění s významově podobnými výrazy, např. **zbabrat** expr. špatně, neobratně něco udělat, zkazit. (K uplatnění synonymem ve výkladu významu viz výše.)

Neméně důležitou součástí výkladu významu jsou antonyma, resp. opozita (uvádějí se po zkratce *op.*), např. **benigní** – *op.* **maligní**, **zabalit** – *op.* **rozbalit**

³⁸ Středník v synonymické řadě odděluje neutrální synonyma (*vynikající*, *výborný*) od synonymem komunikačně příznakových (*skvělý*, *úžasný*, *fantastický*, *senzační*).

[dárky, zboží ap.], **bílý I/1** – op. **černý I/1** (o barvě), **černá čísla** ‚kladná hodnota výsledku hospodaření...‘ – op. **červená čísla** ‚záporná hodnota výsledku hospodaření...‘.

3.5 Stylistické hodnocení

Podáváním stylistického hodnocení se doplňuje, dokresluje výklad významu, popisuje se jeho pragmatická složka. Stylistické hodnocení je v ASSČ mnohoaspektové, zahrnuje příznaky stylové v užším smyslu, dále příznaky pragmatické, teritoriální, časové a frekvenční. Při kvalifikování se přihlíží ke stávajícím slovníkům, ale hodnocení se mechanicky nepřebírá – jednak se slovníky (byť vzniklé v časové blízkosti) mezi sebou vždy neshodují, jednak se stylová hodnota lexémů v čase proměňuje. Stylistické hodnocení je výsledkem pokud možno objektivní, materiálem podložené analýzy. Přesto však nelze v názoru na označování jazykových prostředků kvalifikátory očekávat všeobecnou shodu: při posuzování hraje roli mj. věk, teritoriální zázemí, vzdělání a zájmy mluvčího (zpracovatele).

Úskalím stylistického hodnocení je dále rozpor mezi tezí, že z praktických důvodů by mělo být ve slovníku co nejméně příliš detailních stylistických údajů (slovník zastarává především jejich prostřednictvím)³⁹, a tím, že uživateli slovníku je třeba poskytnout informace o komunikační platnosti (stylistické hodnocení) a uchránit ho případných společenských faux pas při použití příznakového výrazu v nepřihodné situaci.

Stylistické hodnocení se provádí pomocí tzv. stylistických kvalifikátorů⁴⁰ (graficky odlišených zkratk pro stylové hodnocení), např. kolokv., kolokv. Δ, kniž., odb., bás.; expr., hanl., zhrub., vulg.; region., dialekt.; arch., histor.; řidč. V repertoáru kvalifikátorů tak ASSČ navazuje na praxi dřívějších slovníků⁴¹, odlišuje se však v užívání kvalifikátoru kolokv. pro označení lexikálních jednotek příznačných

³⁹ „Protože slovníky obvykle působí svou autoritou po dobu jedné generace i déle, je třeba volit příznaky spíše širší než jen úzce dobové.“ (Filipec, 1995, s. 42).

⁴⁰ Srov. také Lišková (2013).

⁴¹ Při stanovení zásad podání stylistické příznakovosti v ASSČ byla řešena zásadní otázka, zda používat systém již existujících stylistických kvalifikátorů, nebo zda využít komplexní návrh nového stylistického hodnocení lexikálních jednotek vypracovaný J. Homoláčem a K. Mrázkovou (2014). J. Homoláč a K. Mrázková přistoupili k řešení složité problematiky stylistické příznakovosti (nejen) lexikálních prostředků zcela nově, a to na základě „pojetí české jazykové situace jakožto souboru komunikačních situací, který lze rozdělit na dvě základní komunikační oblasti – oblast běžného dorozumívání a oblast realizace vyšších komunikačních cílů“ (Homoláč – Mrázková, 2014, s. 34). Přestože se autoři slovníku shodují s předkladateli návrhu v tom, že „stylistické kvalifikátory by neměly uživatele informovat o příslušnosti k nějaké varietě (...), ale o tom, v jakých komunikačních situacích se daný prostředek užívá“ (ibid., s. 3–4), po důkladném zvážení se rozhodli přiklonit k dosavadnímu, byť upravenému souboru kvalifikátorů. Důvodem byla zejména složitost navrhovaného systému a jeho neprůhlednost pro běžného uživatele slovníku.

pro mluvený neformální jazyk, např. **ajncvaj**, **ancvaj**; **datlovat**, kvalifikátoru kolokv. Δ pro kolokviální výrazy směřující k bezpříznakovému užívání, např. **dip-lomka**, a kvalifikátoru profes. pro označování profesionalismů (a jejich odlišení od slangismů),⁴² např. **antukář**.

Kvalifikátor se umísťuje k heslu (**bědný** kniž.), k významu (**bába 5.** zast. babička 1 (matka jednoho z rodičů)), ke slovnímu spojení v příkladové části (**alfa I 2.** označení prvního místa, oddílu ap. v nějaké řadě, pořadí: (...) mat. *úhel α*, řidč. *úhel alfa* (...)), k samostatně zpracovanému sousloví nebo frazému (**bačkora I** (...) ◊ *natáhnout bačkory* n. *zaklepat / zatřepat bačkorama* / řidč. *bačkorami* zhrub. zemřít). Bezpříznakové jednotky se explicitně neoznačují.

3.6 Exemplifikace

Příkladová část hesla slouží k potvrzení existence slova v daném významu, ilustruje jeho užití v příslušných významech a v různých syntagmatech. Výklad významu se tím konkretizuje. Exemplifikace postihuje relevantní syntaktickou a lexikální spojitelnost⁴³ lexému a dokládá i jeho gramatické vlastnosti (vedle valence také rodové zařazení, sklonnost nebo nesklonnost, některé morfologické tvary ap.).

V ASSČ se využívají jak upravené, tak citátové doklady. Mezi upravené doklady patří frekventované dvoučlenné slovní kombinace, tzv. minimální syntagmata, např. *třípokořový byt*, *nosit čepici*, i některé rozvitější doklady. Jde o typická spojení, která mají i funkci vzoru, modelu, srov.: „Doklady mají reprezentovat především dobré užití (bon usage) jazykového kolektivu, tedy lexikální a sémantickou normu. Jejich funkce není jen pasivní, ale i aktivní, tvůrčí, modelová.“ (Filipec, 1995, s. 40).

⁴² „**Professionalismy** jsou nespis. názvy terminologické povahy motivované důvody věcnými, zejm. snahou o výrazovou úspornost, jednoznačnost a mobilnost v mluvené komunikaci; jsou nocio-nální a jen omezeně mají synonyma...“, zatímco: „[s]langismy (v užším smyslu) se pozorovateli mimo zájmovou skupinu jeví ve srovnání s professionalismy jako nespis. názvy příznakové citově, expresivně, je u nich patrná motivace zvýraznit výjimečnost prostředí i aktivitu mluvčího i jeho osobního vztahu k nim...“ (EŠČ, s. 405; autorem hesla je J. Hubáček).

⁴³ Extrémní případy lexikální spojitelnosti se řeší pomocí poznámky „jen ve spoj.“ (pro terminologická a neterminologická sousloví s monokolokabilním komponentem, např. *bobkový list*), pomocí poznámky „jen ve fraz.“ (pro frazémy s monokolokabilním komponentem, např. *pozdě bycha honit*) a dále poznámkou „zejména ve spojení s výrazy ...“ u monokolokabilních výrazů vstupujících do velmi omezeného počtu neustálených spojení, např. *dokořán* přísl. (zejména ve spojení s výrazy *dveře*, *okno*, *ústa*, *oči* ap., *nechat*, *být*, *otevřít* ap.) do nejvyšší možné míry, úplně, zcela, doširoka (při otvírání, rozevírání ap.): *otevřít vrata dokořán*; *nechal dveře dokořán*; *okno je kvůli vedru dokořán*; *sledoval to s očima dokořán*; *zírala jsem na pódium s dokořán otevřenou pusou*; *krokodýl rozevřel dokořán tlamu a ukázal špičaté zuby*; přěn. *vstupem do EU se otevřel dokořán evropský trh*. Srov. Filipec – Čermák (1985, s. 173–174, 182–183); heslo Monokolokabilita v EŠČ (s. 272; autorem hesla je F. Čermák).

Citátové (větné, autentické) doklady představují neupravené kontexty v podobě celých vět, s uvedením zdroje. Jejich prostřednictvím se ve slovníku naznačují komunikační situace, v nichž se slovo využívá. Ukazují také (zejména u slov méně frekventovaných) neotřelé, kreativní, příp. autorské užívání jazyka: **adié, adieu** citosl. expr. (...) *Zvedám k nebesům sklenku červeného na tvou počest a loučím se, adieu...* [LN 2004].

3.7 Víceslovné lexikální jednotky

Součástí mikrostruktury jednoslovného hesla je i zpracování víceslovných lexikálních jednotek.⁴⁴ Tím se (v souladu s praxí předcházejících výkladových slovníků) zohledňuje skutečnost, že základním lexikografickým východiskem je jednoslovný lexém. Při zpracování víceslovných lexikálních jednotek se však v ASSČ klade větší důraz na jejich autonomnost. Všechny frazémy, část víceslovných pojmenování (sousloví) a část víceslovných synsémantik a citoslovcí jsou zpracovávány s výkladem. Velká část víceslovných lexémů je zároveň exemplifikována, s výjimkou většiny sousloví.

Vykládané víceslovné lexémy – frazémy i sousloví – se podávají (vstřícně k uživateli) v rámci všech plnovýznamových komponentů a v rámci neplnovýznamového komponentu, pokud jím víceslovný lexém začíná. Víceslovná synsémantika a citoslovce se pak uvádějí pod všemi svými komponenty.

Při zpracování víceslovných lexikálních jednotek se vychází ze dvou základních kritérií:

- 1) určení typu víceslovné lexikální jednotky: a) víceslovná pojmenování (sousloví), b) frazémy, c) víceslovná synsémantika a citoslovce;
- 2) tzv. lexikografického kritéria potřeby výkladu, založené na tom, zda význam víceslovné lexikální jednotky jako celku (ne)vyplývá z významů jejích složek.

V případě, že význam víceslovné lexikální jednotky odpovídá „součtu“ významů jednotlivých komponentů, je víceslovný lexém uveden v exemplifikaci jednoslovného hesla (platí pro část sousloví a část víceslovných synsémantik a citoslovcí).

V případě potřeby podání výkladu významu, tj. při „nesoučtovosti“ významů jednotlivých komponentů, je víceslovná lexikální jednotka opatřena výkladem (platí pro všechny frazémy, část sousloví a část víceslovných synsémantik a citoslovcí) a je umístěna do speciální části jednoslovného hesla – jejího komponentu.

⁴⁴ Podrobněji ke zpracování víceslovných lexikálních jednotek v ASSČ viz Opavská (2014).

Oba uvedené principy se promítají do zpracování víceslovných lexikálních jednotek následovně:⁴⁵

A) nevykládaná sousloví jsou uvedena v exemplifikaci jednoslovného hesla, např. **balistika** [-ty-] -ky ž. <řec.> **1.** obor fyziky zabývající se pohybem vržených nebo vystřelených těles (střel a raket), zprav. v prostředí kladoucím odpor: *vojenská, kosmická balistika*;
dceřiný příd. **2.** odb. vzniklý oddělením z původního základu: biol. *dceřiné buňky* (...);

B) vykládaná sousloví se uvádějí v souslovné zóně (graficky označené □)
a) na konci exemplifikace v rámci významového odstavce jednoslovného hesla, např.
akciový příd. vztahující se k akciím: *akciový trh; akciová burza* (...) □ **akciová společnost** ekon. obchodní společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií;

b) v závěru heslové stati jednoslovného hesla (v případě, že se význam komponentu neusouvztažňuje s žádným významem jednoslovného hesla), např.
akrobacie -ie ž. <řec.> složitá cvičení založená na mimořádné obratnosti, dokonalém ovládnutí těla a zprav. i odvaze (jako součást artistiky, gymnastiky, lyžování ap.) • sportovní disciplína s takovými cvičeními: *sportovní akrobacie; cirkusová akrobacie* (...)
□ **letecká akrobacie** sport. sportovní disciplína, při níž pilot provádí s letadlem předem stanovené obraty;

C) frazémy (graficky označené ◇) jsou uvedeny ve frazémové zóně, umístěné v závěru heslové stati jednoslovného hesla, např.
bačkora I -ory, zprav. mn. **bačkory** -or ž. <mad'> (...)
◇ **stát za (starou) bačkoru** kolokv. expr. nemít žádnou hodnotu, být nekvalitní, špatný: *film stál za starou bačkoru; počasí dneska stojí za bačkoru.*

4 Software

Na rozdíl od předcházejících výkladových slovníků je ASSČ od počátku vytvářen a zpracováván prostřednictvím specializovaného lexikografického softwaru pro tvorbu slovníku (DWS)⁴⁶. DWS slouží k tvorbě slovníkových hesel

⁴⁵ Vzhledem ke specifičnosti víceslovných synsémantik a citoslovcí ponecháváme zde jejich zpracování stranou a dále uvádíme příklady zpracování sousloví a frazémů.

⁴⁶ Podrobněji viz Barbierik – Děngeová – Holcová Habrová – Jarý – Liška – Lišková – Virius (2014).

od jejich základního zpracování, přes všechny editační a redakční fáze až po publikování. Pro ASSČ vzniká vlastní software (DWS Alexis); jeho vývoj získal grantovou podporu MK ČR v rámci programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity (NAKI).

5 Závěrem

ASSČ představuje (podobně jako PSJČ, SSJČ, SSČ) svébytný typ všeobecného výkladového slovníku, s vlastními koncepčními zásadami, v nichž se odráží stav současného lingvistického poznání. Autoři koncepce ASSČ se vyrovnávají se současnými lexikografickými trendy a metodami, zejména pak s podněty korpusové lexikografie a lexikografie zaměřené na elektronické slovníky a online slovníky. Proto také, ač ASSČ v mnohém na své slovníkové předchůdce navazuje, v řadě ohledů se od nich liší, a to jak po stránce teoreticko-metodologické, tak i po stránce prakticko-lexikografické a ryze technické.

Publikovaný článek je stručným nástinem základních bodů jeho koncepce. Jde o prolegomena ke vznikajícímu slovníku a k sérii příspěvků v Naší řeči, v nichž budou autoři ASSČ průběžně představovat hesla z rukopisu slovníku a na nich ilustrovat přijatá řešení vybraných lexikologicko-lexikografických problémů. Podrobněji budou koncepční zásady ASSČ představeny v monografické publikaci *Kapitoly z koncepce ASSČ*, která se nyní připravuje k vydání.

SEZNAM POUŽITÝCH GRAFICKÝCH ZNAČEK

- značka, za kterou se uvádí sousloví
- ◇ značka, za kterou se uvádí frazém(y)
- značka, která uvádí přihnízdovaná hesla
- značka, která odkazuje na jiné heslo
- I, II, ... římské číslice označují homonyma
- značka, která označuje významový odstín
- / značka, která odděluje varianty jednoho členu frazému
- || značka, která odděluje levou a pravou stranu valence
- ~ značka, která označuje nulovou valenci
- [] v hranatých závorkách se uvádí: výslovnost; zdroj u citátového dokladu
- () v kulatých závorkách se uvádějí: tvaroslovné údaje o slově; údaje o valenci; zpřesňující a vysvětlující poznámky k výkladu významu; fakultativní člen frazému aj.
- < > ve špičatých závorkách se uvádí původ

STAVBA HESLOVÉHO ODSTAVCE V ASSČ

Morfologické údaje	
Heslové slovo	buk buku (6. j. buku, 6. mn. bucích) m. než.
Údaj o slovním druhu	1. listnatý strom s hladkou bělošedou kůrou, přímým kmenem, lesklými vejčitými listy a plody bukvicemi: <i>vzrostlý, mohutný buk; malebnost místa podtrhují staleté buky a duby</i> ; bot. <i>buk lesní Fagus sylvatica</i>
Číslo významu	2.
Výklad významu	dřevo tohoto stromu: nábytek z tmavě mořeného buku; na výrobu dřevěných schodů se často používá buk
Příklady užití heslového slova	◇ (být) kluk jak(o) buk expr. (zprav. o malém chlapci) (být)
Sémantické upřesnění	zdravý a silný, dobře vyvinutý: <i>je to kluk jako buk, tři kila osmdesát; narodil se maličký, ale po čtyřech měsících je z něj kluk jak buk</i>
Označení a záhlaví frázemu	◇ (být) zdravý jak(o) buk expr. (být) naprosto zdravý, čilý a obvykle ještě v dobré fyzické kondici: <i>potápěč musí být zdravý jako buk; zase jsem se cítil zdravý jako buk</i> ◇ čekat / stát za bukem kolokv. expr. 1. nečinně, opatrně vyčkávat, jak se určitá situace vyvine: <i>ostatní čekají za bukem, aby se včas přiklonili na tu správnou stranu; člověk někdy musí udělat poměrně zásadní rozhodnutí, a ne se snažit neustále stát za bukem</i> 2. čekat v skrytu s úmyslem někoho nečekaně, zákeřně překvapit, přistihnout ap.: <i>policie čeká za bukem, aby vybrala pokuty za rychlost; policisté stojí někde za bukem a číhají na řidiče starých škodovek</i> ◇ číhat za bukem kolokv. expr. čekat v skrytu s úmyslem někoho nečekaně, zákeřně překvapit, přistihnout ap.: <i>policie při kontrolách číhá za bukem, kde by řidiče co nejdříve načapala</i>
Kombinace stylistických kvalifikátorů	
Příklady užití frázemu	
Přihnízďované heslo	
Výklad slovtvorným poukazem	► bouček -čku (6. j. -čku, 6. mn. -čcích, -čkách) m. než. zdrob. k 1:
Příklady užití přihnízďovaného hesla	<i>vysazovat mladé boučky; zvěř může způsobit na nechráněných křehkých boučcích velké škody</i>

Variantní morfologické tvary	bafat (3. j. bařá, bafe, rozk. bafej, řin. bafal, podst. jm. bafání) ned. expr.
Údaj o slovním druhu	1. (kdo na koho) úmyslně někoho lekat, překvapovat, zejména zvoláním <i>bař</i> a náhlým vyskořením z úkrytu: <i>řchovával se za rohy a bafal na procházející chodce;</i> přen. <i>Dramatická výře řchodku na nás bafá z titulních stránek i z upoutávek na televizní debaty.</i> [Respekt 2010]
Zdroj a vročení citátového dokladu	2. (kdo z řeho; co; ~) ústy vřahovat kouř z dýmky, cigarety ap. a v nárazech doprovázených slyřitelným zvukem ho vypouřtět; syn. kouřit: <i>bafat z dýmky, z cigarety; bafat doutník, lulku; bafat marihuanu; řitím se řip, když můžu bafat</i>
Údaj o valenci	3. (co ~) vydávat krátké přerušované zvuky, zprav. doprovázené kouřem, párou ap.: <i>motor zvolna bafá; parník na řece bafal; konvice začala bafat</i>
Sémantické upřesnění	4. (kdo na koho; ~) (zprav. o psu) vydávat jednotlivě vyrážené zvuky znějí jako <i>bař, hař</i> ; syn. řtěkát: <i>pes na něj bafal jako řivý; Malý pokojový psík řafá podstatně vyšřím hlasem, než jakým bafá mohutná řoga.</i> [TR 2010]
Odkaz na příslušné dokonavé sloveso	dok. k 1–4 → bafnout 1, 4–6

Označení homonymie	babka II babky (2. mn. babek) ř.
Gramatický údaj platný pro význam	1. zprav. mn. babky kolokv. expr. (po neurřitých řislovkách <i>pár, řěkolik,</i> po urřitých řislovkách) (drobné) peníze příslušné měny, (v řeském prostředí) koruny: <i>vyrřelat, vyhrát pár babek; řto, řtisíc babek; uřšetřeni řěkolika babek se nevyřplati</i>
Podheslí pro význam	2. drobná jedlá hřibovitá houba s hnědým, do políček rozpraskaným kloboukem, bot. suchohřib řlutomasý <i>Xerocomus chrysenteron</i> : <i>najít na kraji řesa pár babek</i>
Informace o omezené spojitelnosti	
Doplňující informace	◊ <i>za babku</i> n. <i>za pár babek</i> kolokv. expr. za velmi nízkou cenu: <i>koupit domek za babku, prodat staré auto za pár babek; klobouk byl za babku; řilm byl natořený za pár babek</i>

Číslo významu základového slova	
Označení homonymie zákl. slova	babský příd. 1. kolokv. hanl. vztahující se k bábám I/I (starým ženám)
Zkrácený výklad významu zákl. slova	• příznačný, charakteristický pro báby: <i>uvadlá babská tvář; babský věk; babské šaty</i> staromódní □ babské ucho léčivá rostlina
Doplňující výklad	s rozvětveným čtyřhranným stonkem, podlouhlými jemně plstnatými listy a fialovými květy, bot. šalvěj přeslenitá <i>Salvia verticillata</i>
Významový odstín	2. kolokv. expr. vztahující se k bábám I/3 (ženám, ženským) • určený pro báby • příznačný, charakteristický pro báby ;
Synonymum	syn. ženský : <i>babské tlachání; babský sněm; babské chutě; díval se na pítí bylinných čajů jako na babskou záležitost</i> □
Označení sourslovné zóny	
Neterminologické sourslovní	babské pítí kolokv. expr. zprav. slabě alkoholický nápoj, nejčastěji sladký
Výklad významu víceslovné lexikální jednotky	3. kolokv. expr. vycházející z lidové zkušenosti, tradice (často pokládány za nedůvěryhodný, méně hodnotný): <i>jsou to jen takové babské řeči, povídačky, pověry; babské rady, léky; podle starých babských receptů může být čaj ze sedmikrásky lékem na kašel</i>

Údaj o slovním druhu	akciový příd. vztahující se k akciím: <i>akciový trh; akciová burza; akciový fond; akciový kapitál banky; akciový podíl ve společnosti; pokles akciových kurzů</i> □ akciová společnost ekon. obchodní společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií
Terminologické sourslovní	

Výslovnost	adié, adieu [adyjé] citosl. <fr.> expr.
Varianty heslového slova	pozdrav při loučení; syn. sbohem: <i>adié, rodičové, jdu do světa; Zvedám k nebesům sklenku červeného na tvou počest a loučím se, adieu...</i> [LN 2004]
Původ	◇ <i>dát / říct něčemu / někomu adié / adieu</i> 1. skončit s nějakou činností, zájmem ap., ukončit něco, opustit něco: <i>dát hokeji adieu, říct atletice adié; vodní záchranáři dali sezoně adieu</i> 2. ukončit milostný vztah, rozejít se s někým: <i>vzdali pokusy o záchranu vztahu a řekli si adieu; můj pohárek trpělivosti přetekl a přáteli jsem dala adié</i>

Oborový kvalifikátor	benigní [-ny-] (2. st. -nější) med. <řec.>
Opozitum	nemající zhoubné účinky, nezhoubný, neškodný; op. maligní : <i>benigní nádor; onemocnění má benigní charakter</i>

Původ (z vlastního jména)	babylon, babylón -nu (6. j. -nu, -ně) m. než. <VJ> kniž., publ. (nepřehledná, neuspořádaná) směsice něčeho, místo zmatku, zmatek, chaos: <i>pestrý babylon kultur; hotový babylon zvuků a barev; bruselský jazykový babylon; stánky českých firem se v ohromném výstavním babylonu neztratily</i>
---------------------------	---

Poznámka	Babylon, Babylón – město v starověké Mezopotámii, centrum Babylonské říše (Babylonie).
----------	--

LITERATURA

- BARBIERIK, K. – DĚNGEOVÁ, Z. – HOLCOVÁ HABROVÁ, M. – JARÝ, V. – LIŠKA, T. – LIŠKOVÁ, M. – VIRIUS, M. (2014): Simple and Effective User Interface for the Dictionary Writing System. In: A. Abel – C. Vettori – N. Ralli (eds.), *Proceedings of the XVI EURALEX International Congress: The User in Focus* [online]. Bolzano: EURAC, s. 125–135. <http://euralex2014.eurac.edu/en/callforpapers/Documents/EURALEX_Part_1.pdf>.
- BUZÁSSYOVÁ, K. (2008): Jazyk a spoločnosť: krátka „kariéra“ niektorých slov a významov slov (Príspevok k vymedzeniu pojmu efemérne slovo). In: S. Mislovičová (ed.), *Jazyk a jazykoveda v pohybe. Na počesť Slavomíra Ondrejoviča*. Bratislava: Veda, s. 245–255.
- ČERMÁK, F. (1995): Překladová lexikografie. In: F. Čermák – R. Blatná (eds.), *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, s. 230–248.
- ČERMÁK, F. (2010): Notes on Compiling a Corpus-Based Dictionary. *Lexikos 20 (AFRILEX-reeks/series 20)*, s. 559–579.
- ČERMÁK, F. (2012): Poznámky k interpretaci významu ve slovníku. In: K. Buzássyová – B. Chocholová – N. Janočková (eds.), *Slovo v slovníku. Aspekty lexikálnej sémantiky – gramatika – štylistika (pragmatika)*. Na počesť Alexandry Jarošovej. Bratislava: Veda, s. 76–83.
- ČERMÁK, F. – BLATNÁ, R. (eds.) (1995): *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H.
- ČERMÁKOVÁ, A. (2013): Jaký slovník uživatelé češtiny potřebují? O Slovníku současné češtiny nakladatelství Lingea. *Slovo a slovesnost*, 74, s. 195–210.
- Český národní korpus – ORAL2006 (2006) [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. <<http://www.korpus.cz>>.
- Český národní korpus – ORAL2008 (2008) [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. <<http://www.korpus.cz>>.
- Český národní korpus – ORAL2013 (2013) [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. <<http://www.korpus.cz>>.
- Český národní korpus – SYN, verze 3 (2010–2014) [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. Cit. 2015-05-20. <<http://www.korpus.cz>>.
- Český národní korpus – SYN2000 (2000) [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. <<http://www.korpus.cz>>.
- Český národní korpus – SYN2005 (2005) [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. <<http://www.korpus.cz>>.
- Český národní korpus – SYN2010 (2010) [online]. Praha: Ústav Českého národního korpusu FF UK. <<http://www.korpus.cz>>.
- DOLNÍK, J. (2003): *Lexikológia*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- DOLNÍK, J. (2012): Lexikálna pragmatika. In: K. Buzássyová – B. Chocholová – N. Janočková (eds.), *Slovo v slovníku. Aspekty lexikálnej sémantiky – gramatika – štylistika (pragmatika)*. Na počesť Alexandry Jarošovej. Bratislava: Veda, s. 41–49.
- ESČ: KARLÍK, P. – NEKULA, M. – PLESKALOVÁ, J. (eds.) (2002): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- FILIPEC, J. (1995): Teorie a praxe jednojazyčného slovníku výkladového. In: F. Čermák – R. Blatná (eds.), *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, s. 14–49.
- FILIPEC, J. – ČERMÁK, F. (1985): *Česká lexikologie*. Praha: Academia.
- HABROVÁ, M. (2014): Ke zpracování a výkladu významu názvů vlastností s příponou -ost v připravovaném výkladovém slovníku současné češtiny. In: K. Dudová (ed.), *Varia 22*.

- Zborník plných príspevkov z 22. kolokvia mladých jazykovedcov* [online]. Nitra: Katedra slovenského jazyka Filozofickej fakulty UKF v Nitre a Slovenská jazykovedná spoločnosť pri JÚLŠ SAV, s. 94–100. <<http://www.juls.savba.sk/ediela/varia/22/Varia22.pdf>>.
- HAUSENBLAS, K. (1968): K pojetí „současného jazyka“. *Slovo a slovesnost*, 29, s. 348–354.
- HLADKÁ, Z. (2007): Lexikografie. In: J. Pleskalová – M. Krčmová – R. Večerka – P. Karlík (eds.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha: Academia, s. 164–198.
- HLADKÁ, Z. – MARTINCOVÁ, O. (2008): Tradice a současnost české lexikografie. In: M. Černyševa (ed.), *Teorija i istorija slavjanskoj leksikografii. Naučnyje materialy k XIV sjezdu slavistov*. Moskva: Mezinárodní komitét slavistů, s. 261–286.
- HOMOLÁČ, J. – MRÁŽKOVÁ, K. (2014): K stylistickému hodnocení jazykových prostředků, zvláště lexikálních. *Slovo a slovesnost*, 75, s. 3–38.
- HORÁK, A. – RAMBOUSEK, A. (2013): PRALED – A New Kind of Lexicographic Workstation. In: A. Przepiórkowski – M. Piasecki – K. Jassem – P. Fuglewicz (eds.), *Computational Linguistics Studies in Computational Intelligence*, vol. 458. Berlin: Springer, s. 131–141.
- JEDLIČKA, A. (1965): K charakteristice slovní zásoby současné spisovné češtiny. In: *Acta Universitatis Carolinae. Philologica. Slavica Pragensia VII*. Praha: Univerzita Karlova, s. 13–27.
- JEDLIČKA, A. (1969): Vývojová dynamika současné spisovné češtiny. *Naše řeč*, 52, s. 79–94.
- KILGARRIFF, A. – RYCHLÝ, P. – SMRŽ, P. – TUGWELL, D. (2004): The Sketch Engine. In: G. Williams – S. Vessier (eds.), *Proceedings of the Eleventh EURALEX International Congress EURALEX 2004 Lorient, France, July 6–10, 2004*. Lorient: Université de Bretagne-Sud, s. 105–116.
- KOCHOVÁ, P. (2014): Nové cesty lexikografického popisu (ke zpracování desubstantivních vztahových adjektiv ve výkladovém slovníku). In: S. Ondrejovič – L. Satinská – J. Vráblová (eds.), *Štefan Peciar a moderná lexikografia. Zborník k 100. výročiu narodenia Štefana Peciara*. Bratislava: Veda, s. 163–182.
- KOCHOVÁ, P. – OPAVSKÁ, Z. – HOLCOVÁ HABROVÁ, M. (2014): At the Beginning of a Compilation of a New Monolingual Dictionary of Czech (A Report on a New Lexicographic Project). In: A. Abel – C. Vettori – N. Ralli (eds.), *Proceedings of the XVI EURALEX International Congress: The User in Focus* [online]. Bolzano: EURAC, s. 1145–1151. <http://euralex2014.eurac.edu/en/callforpapers/Documents/EURALEX_Part_3.pdf>.
- Kolektiv autorů (2012–2015): Koncepční zásady a zpracovatelský manuál Akademického slovníku současné češtiny (interní materiál).
- LÍŠKOVÁ, M. (2013): Způsob označování stylové příznakovosti ve výkladovém slovníku. *Jazykovědné aktuality*, 50, s. 154–158.
- LÍŠKOVÁ, M. – PERNICOVÁ, H. (2015): Pojmenování barev a jejich odstínů v Akademickém slovníku současné češtiny. *Časopis pro moderní filologii*, 97, s. 169–178.
- MARTINCOVÁ, O. (2013): Příslovce z desubstantivních adjektiv v Akademickém slovníku současné češtiny (lexikologicko-lexikografická analýza a návrh zpracování; interní materiál).
- MARTINCOVÁ, O. (2015): Lexikografické zpracování příslovčí motivovaných primárními adjektivy (návrh lexikografického popisu v ASSČ; interní materiál).
- MICHALEC, V. (2014): Poznámky k výstavbě hesláře připravovaného výkladového slovníku současné češtiny. In: K. Dudová (ed.), *Varia 22: Zborník plných príspevkov z 22. kolokvia*

- mladých jazykovedcov* [online]. Nitra: Katedra slovenského jazyka Filozofickej fakulty UKF v Nitre a Slovenská jazykovedná spoločnosť pri JÚLŠ SAV, s. 274–282. <<http://www.juls.savba.sk/ediela/varia/22/Varia22.pdf>>.
- MICHALEC, V. – VESELÝ, V. (v tisku): K významu substantív s prevažou plurálových tvarů. *Slovo a slovesnosť*.
- Mluvnice češtiny I* (1986). Praha: Academia.
- NAGY, M. (2013): Lexikální význam, nebo encyklopedické heslo: Metodologické úvahy. In: M. Martinková – O. Uličný (eds.), *Dynamika českého lexika a lexikologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 24–51.
- OPAVSKÁ, Z. (2014): K problematice zpracování víceslovných lexikálních jednotek v připravovaném výkladovém slovníku současné češtiny. In: S. Ondrejovič – L. Satinská – J. Vráblová (eds.), *Štefan Peciar a moderná lexikografia. Zborník k 100. výročiu narodenia Štefana Peciara*. Bratislava: Veda, s. 127–140.
- Nový akademický slovník cizích slov* (2005). Praha: Academia.
- PERNICOVÁ, H. (2014a): Ke zpracování názvů rostlin a živočichů v připravovaném výkladovém slovníku současné češtiny. In: K. Dudová (ed.), *Varia 22: Zborník plných príspevkov z 22. kolokvia mladých jazykovedcov* [online]. Nitra: Katedra slovenského jazyka Filozofickej fakulty UKF v Nitre a Slovenská jazykovedná spoločnosť pri JÚLŠ SAV, s. 321–328. <<http://www.juls.savba.sk/ediela/varia/22/Varia22.pdf>>.
- PERNICOVÁ, H. (2014b): Víceslovné názvy sportů a jejich deriváty z hlediska zpracování ve výkladovém slovníku. In: J. Kesselová – M. Imrichová – M. Ološtiak (eds.), *Registre jazyka a jazykovedy I*. Prešov: FF Prešovskej univerzity, s. 165–172.
- PSJČ: *Příruční slovník jazyka českého* (1935–1957). Praha: SPN.
- Slovník současného slovenského jazyka. A–G* (2006). Bratislava: Veda.
- Slovník současného slovenského jazyka. H–L* (2011). Bratislava: Veda.
- Slovník současného slovenského jazyka. M–N* (pracovní verze) [online]. Cit. 2015-05-28. <<http://lex.juls.savba.sk>>.
- SN1: MARTINCOVÁ, O. a kol. (1998): *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1*. Praha: Academia.
- SN2: MARTINCOVÁ, O. a kol. (2004): *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*. Praha: Academia.
- SOANES, C. – STEVENSON, A. (eds.) (2005): *Oxford Dictionary of English*. 2., upr. vyd. Oxford: Oxford University Press.
- SSČ: *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (1978) (2., upr. vyd. 1994; 3., upr. vyd. 2003). Praha: Academia.
- SSJČ: *Slovník spisovného jazyka českého* (1960–1971). Praha: Nakladatelství ČSAV.
- SVĚTLÁ, J. (2012): Lexikální databáze Pralex – nástroj a základna pro výzkum a popis slovní zásoby současné češtiny. In: S. Čmejrková – J. Hoffmannová – J. Klímová (eds.), *Čeština v pohledu synchronním a diachronním. Stoleté kořeny Ústavu pro jazyk český*. Praha: Karolinum, 403–408.
- SVOZILOVÁ, N. – PROUZOVÁ, H. – JIRSOVÁ, A. (1997): *Slovesa pro praxi. Valenční slovník nejčastějších českých sloves*. Praha: Academia.
- SVOZILOVÁ, N. – PROUZOVÁ, H. – JIRSOVÁ, A. (2005): *Slovník slovesných, substantivních a adjektivních vazeb a spojení*. Praha: Academia.

- ŠTĚPÁNOVÁ, V. (2013): Pojetí výslovnosti v českých výkladových slovnících (výzva k diskusi). *Slovo a slovesnost*, 74, s. 279–297.
- ŠTĚPÁNOVÁ, V. (2014): K uvádění výslovnosti v českých výkladových slovnících. In: S. Ondrejovič – L. Satinská – J. Vráblová (eds.), *Štefan Peciar a moderná lexikografia. Zborník k 100. výročiu narodenia Štefana Peciara*. Bratislava: Veda, s. 216–223.
- VALLEX: LOPATKOVÁ, M. – KETTNEROVÁ, V. – BEJČEK, E. – SKWARSKA, K. – ŽABOKRTSKÝ, Z.: VALLEX, verze 2.6.3 [online]. Cit. 2015-05-30. <<http://ufal.mff.cuni.cz/vallex/2.6.3/doc/data.html>>.

Ústav pro jazyk český AV ČR
Letenská 4, 118 51 Praha 1
kochova@ujc.cas.cz
opavska@ujc.cas.cz